LINGUISTIC MARKERS OF FICTIONAL AND NON-FICTIONAL DISCOURSE IN LUCY&STEPHEN HAWKING'S WORK

Angelica Hobjilă

Assoc. Prof., PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Lucy&Stephen Hawking's books illustrate, in children's literature, a remarkable interweaving of fictional with non-fictional discourse (here, in the scientific discourse version, adapted to the particularities of the audience). The fiction and non-fiction succeed one another surprisingly at first, and later naturally, entertaining, useful, in a reading that gives the child-reader (but not only) landmarks for building a world that is open, that builds and reveals itself with every page, with each new volume.This paper aims to analyse the volumes: George's Secret Key to the Universe, George's Cosmic Treasure Hunt, George and the Big Bang, by Lucy&Stephen Hawking, translated in Romanian (noting, however, that the same features can be found in the fourth volume of the series, George and the Unbreakable Code). The proposed analysis does not reflect a literary critical perspective, but, instead, it contains an inventory of linguistic markers pegging out the following map: fiction – non-fiction – fiction – non-fiction – fiction etc.; it is about markers, mostly about those that can be found at lexical and grammatical level, and which, also, have pragmatic implications.

Keywords: lexical marker, grammatical marker, discourse, fiction, non-fiction

Introducere

Discursul ficţional şi cel nonficţional sunt prezentate, cel mai frecvent, în opoziţie, atât în lucrările de teorie literară, de stilistică, de pragmatică, în general, de teorie a limbii şi a limbajului, cât şi în cele consacrate comunicării literare şi nonliterare. Realitatea comunicativă reflectă, de altfel, aceleaşi premise dihotomice, cu excepţii care vin, însă, să potenţeze caracteristicile ambelor tipuri de discurs. O astfel de excepţie o constituie şi volumele lui Lucy&Stephen Hawking (este vorba despre *George şi cheia secretă a Universului*, *George în căutare de comori prin Cosmos*, *George şi Big Bangul* şi, mai nou, despre *George and the*

BDD-V2055 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:02 UTC)

Unbreakable Code); acestea se disting, în literatura pentru copii, printr-o remarcabilă îmbinare a discursului ficţional cu cel nonficţional (aici, în varianta discurs ştiinţific, adaptat particularităţilor de receptare ale publicului-ţintă).

Ficţiunea şi non-ficţiunea se succed, în cărţile menţionate, surprinzător iniţial, firesc ulterior, antrenant, util, într-o lectură care oferă cititorului-copil (şi nu numai) repere pentru o lume care se construieşte, se deschide şi se dezvăluie cu fiecare pagină, cu fiecare nou volum. Lucrarea de faţă vizează analiza volumelor *George şi cheia secretă a Universului* / *George's Secret Key to the Universe, George în căutare de comori prin Cosmos* / *George's Cosmic Treasure Hunt, George şi Big Bangul* / *George and the Big Bangs,* de Lucy&Stephen Hawking, traduse în română, cu precizarea că aceleaşi caracteristici sunt reperabile şi în cel de-al patrulea volum al seriei, *George and the Unbreakable Code*, construit pe acelaşi tipar al complementarităţii ficţiune – ştiinţă/ popularizare/explicitare a ştiinţei.

Analiza propusă nu reflectă o perspectivă critic-literară, ci conţine un inventar al mărcilor lingvistice care jalonează acest parcurs repetat dinspre discursul ficţional către cel nonficţional şi invers; este vorba despre mărci reperabile, cu precădere, la nivel lexical şi la nivel gramatical, cu implicaţii, însă, şi de ordin pragmatic.

1. Discurs ficţional – discurs nonficţional: precizări teoretice

Literatura de specialitate subsumată unor domenii mai mult sau mai puţin complementare, cu grade diferite de generalitate şi aplicabilitate (lingvistica, stilistica, pragmatica, teoria literară, teoria comunicării, teoria discursului etc.) prezintă, în principiu, discursul ficţional şi discursul nonficţional în opoziţie.

Astfel, cercetătorii subliniază că discursul ficţional presupune o relaţie de ordinul al doilea – prin intermediul personajelor, al acţiunii, al reperelor spaţio-temporale etc. – cu realitatea (Godoy, Ferreira, 2014, p. 550), el implicând „portretizarea unei părţi a lumii/realităţii" (Routley, 1979, p. 3), raportarea la o „lume alternativă" (Ryan, 1980, p. 403). În contrapondere, discursul nonficţional şi, în mod special, cel ştiinţific (avut în vedere în analiza de faţă) reflectă o modalitate de transmitere, de către autor, a unor informaţii despre „ceva" (Vignaux, 1988, p. 223) sau, mai nuanţat, se concretizează într-un „discurs de informare", într-o „organizare de enunţuri", realizată în vederea înţelegerii acesteia de către destinatarii vizaţi (Grize, 1992, p. 41). În cadrul discursului ştiinţific se operează distincţia între „discursul ştiinţific propriu-zis sau de cercetare", „discursul ştiinţific didactic" şi „discursul ştiinţific de popularizare" (Matei, 2004, p. 1040; Jacobi, 1985 etc.), toate variantele

BDD-V2055 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:02 UTC)

presupunând valorificarea limbajului ştiinţific în calitatea sa de „vector de cunoştinţe" (Toma, 2015), respectiv a termenilor ştiinţifici – ca „principale[le] vehicule ale informaţiei" (Matei, 2004, p. 1040).

Utilizarea „univocului" în construirea mesajului ştiinţific (Grize, 1992, p. 45), respectiv asocierea text – imagine (Jacobi, 1987) – fotografii/ ilustraţii/ scheme etc. în discursul de popularizare a ştiinţei (Jacobi, 1985) şi în discursul ştiinţific, în general (Mathis, 1997) se constituie, de asemenea, în atribute ale acestui tip de discurs, alături de diferitele tipuri de mărci reperabile la diferitele straturi ale studiului textual.

Sunt analizate, de exemplu, din sistemul acestor mărci reperabile în discursul ştiinţific: „mărcile tranziţiei", prin care sunt subliniate relaţiile stabilite între diferite componente ale textului, relaţii de complementaritate, relaţii contrastive, conclusive etc. (Herriman, 2014, p. 4): *apoi, deci, aşadar, în concluzie, dimpotrivă, în contrast cu* etc. (vezi şi Grize, 1992, p. 50 – pentru *deci, astfel, în consecinţă, pentru că*); mărcile încadrării (Herriman, 2014, p. 5): *această scurtă incursiune prin..., scopul acestui...*; mărcile endoforice, care trimit către anumite componente ale textului (Herriman, 2014, p. 6), având rol anaforic, respectiv cataforic: *după cum am arătat mai sus, vom detalia în continuare...*; mărcile metalingvistice, explicitând anumite componente ale codului valorificat în text – de exemplu, explicarea unor termeni ştiinţifici, a unor neologisme etc.; „mărcile evidenţierii", care implică actualizarea unor trimiteri către autori citaţi (Herriman, 2014, p. 7): *după cum se spune în...*; relativizările, care atrag atenţia asupra posibilităţii existenţei şi ale altor opinii în domeniu (Herriman, 2014, p. 7): *probabil*; sublinierea/întărirea opiniei autorului prin „boosters" (Herriman, 2014, p. 7) – *fără îndoială, cu siguranţă*; „mărcile atitudinii autorului" (Herriman, 2014, p. 8): *din păcate, paradoxal, din fericire, ciudat*; „mărcile angajării" cititorului (Herriman, 2014, p. 8) – prin folosirea persoanei a doua singular, a pluralului persoanei întâi, a structurilor interogative şi imperative care-l vizează/ implică pe cititor etc. (pentru dominanta asertivă, imperativă sau interogativă a mesajului, vezi şi Mathis, 1997); mărcile prezenţei, în text, a autorului acestuia (Herriman, 2014, p. 9) – persoana întâi singular; folosirea de enunţuri eliptice, valorificarea parantezelor, utilizarea diatezei pasive, a formulelor, a anumitor aspecte tipografice – componente marcate cu puncte/ subpuncte, bold, cromatică, font etc. (Mathis, 1997).

Unele studii de specialitate propun o perspectivă investigativă ce asociază/ disociază atributele celor două tipuri de discurs – ficţional şi nonficţional (aici, cu particularizarea discurs ştiinţific). Sunt vizate, de exemplu: necesitatea raportării unora dintre elementele discursului ficţional la elemente ale discursului nonficţional (Barwich, 2013); caracterul

BDD-V2055 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:02 UTC)

„imitativ" al situaţiei de comunicare reflectate de discursul ficţional (Koten, 2012, p. 177) *versus* oglindirea realităţii în discursul nonficţional; analiza discursului ficţional din perspectiva maximelor de calitate, cantitate şi manieră ale lui Grice (Godoy, Ferreira, 2014, p. 549); raportul personal – impersonal în discursul ficţional (Ryan, 1981) şi, prin extindere, în cel nonficţional; valorificarea anaforei în discursul literar *versus* în discursul ştiinţific, unde se preferă repetarea conceptelor (Mathis, 1997); rolul timpului şi al persoanei în cadrul naraţiunii *versus* rolul aceloraşi categorii gramaticale în discursul nonficţional, unde îndeplinesc, prin excelenţă, funcţie deictică (Segal et al., 1997); folosirea persoanei întâi plural în discursul ştiinţific *versus* în cel literar, unde poate reflecta o anumită „strategie de manipulare a cititorului" (Mathis, 1997) etc.

Trebuie subliniată, în contextul analizei propuse în lucrarea de faţă, distincţia dintre discursul ştiinţific „pur" şi cel de „popularizare" a ştiinţei, care „se mulţumeşte să parafrazeze, să reformuleze şi să traducă ezoterismul primului" (Jacobi, 1985); este vorba despre o „traducere intralinguală" (Jacobi, 1985), implicând adaptarea discursului ştiinţific propriu-zis la particularităţile de receptare şi decodare ale publicului-ţintă, aspect care caracterizează prin excelenţă paginile de „explicare" a noţiunilor ştiinţifice din volumele lui Lucy&Stephen Hawking.

2. Mărci lingvistice ale translării ficţional – nonficţional reperabile în volumele lui Lucy&Stephen Hawking

Parcursul original ficţional – nonficţional – ficţional – nonficţional – ficţional etc. se reflectă, în planul atributelor discursului, pe de o parte, prin translarea dinspre atributele lingvistice şi pragmatice ale ficţionalului către cele ale nonficţionalului şi, pe de altă parte, prin inventarierea unor aspecte comune celor două tipuri de texte reperabile în volumele lui Lucy&Stephen Hawking: *George şi cheia secretă a Universului* / *George's Secret Key to the Universe*, *George în căutare de comori prin Cosmos* / *George's Cosmic Treasure Hunt*, *George şi Big Bangul* / *George and the Big Bangs*. Dintre mărcile lingvistice, vor fi avute în vedere în continuare cu precădere cele de ordin lexical, morfologic şi sintactic, cu repercusiuni şi în plan pragmatic, cu precizarea că analiza este una selectivă, centrată pe reperarea acelor mărci care conferă coerenţă şi unicitate arhitecturii volumelor vizate (nu vor fi exemplificate, aşadar, toate mărcile specifice discursului ficţional/ nonficţional).

Se disting, în acest sens, în volumele analizate, următoarele mărci lexicale şi gramaticale valorificate în discursul ficţional, reflectând, aici, subsumarea, pe de o parte, faţă

BDD-V2055 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:02 UTC)

de planul literar şi, pe de altă parte, faţă de discursul nonficţional, ştiinţific, cu care se asociază:

(a) prenume şi nume comune (George, Eric, Annie, Susan, Oliver, Graham, Daisy, Terence, Emmett, Jenna, Vincent, Zuzubin, George Greenby, dr. Reeper, Annie Bellis, dr. Ling etc.), supranume/ porecle (Zbirul, Coşu', Ogaru'), dar şi nume care reflectă preocuparea pentru ştiinţă a personajelor (Cosmos, numele calculatorului lui Eric);

(b) nume de personalităţi din domeniul ştiinţei: Galilei (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 34), Einstein (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 140); unele – chiar în structuri „colocviale", dublări ale unora consacrate în situaţii comune de comunicare: „Cum, *în numele lui Einstein*, s-a putut întâmpla aşa ceva? întrebă Eric stupefiat." (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 227);

(c) termeni şi sintagme de specialitate: „spaţiul extraterestru", „particule" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 48), uneori chiar cu marcare grafică: [de exemplu, cu italice] „*reacţie de fuziune nucleară*" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 52), „asteroizi" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 119), „[robotul Homer] asolizase" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 83), „portalul invers" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 184), „sistem stelar binar" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 238), „declanşarea bombei cuantice" (*George şi Big Bangul*, p. 230), „fluxurile de protoni erau ejectate din conductele acceleratorului" (*George şi Big Bangul*, p. 263); acestora li se adaugă formele utilizate în structuri „colocviale", dublete ale celor din comunicarea cotidiană: „Pe toate undele gravitaţionale! exclamă Eric." (*George şi Big Bangul*, p. 62), „N-aţi putea rămâne veşnic blocaţi cu cei trei quarci şi cu puzderia de perechi quarc-antiquarc şi de gluoni care mişună în interiorul unui proton?" (*George şi Big Bangul*, p. 244);

(d) cuvinte derivate, implicând afixe neologice: „inimaginabil" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 54), „megacolosală" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 144), „decontaminare" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 210), „supercalculator" (*George şi Big Bangul*, p. 227) etc. sau, dimpotrivă, afixe comune ataşate unor termeni mai noi, la origine din domeniul tehnic: „calculatoraş" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 161);

(e) cuvinte şi expresii din alte sisteme lingvistice (aici, din limba franceză), actualizate de către personaje (aici, cu precădere, de către personajul feminin Annie, ca modalitate de a ieşi în evidenţă): „corps de ballet" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 21), „bonjour", „merci" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 73);

BDD-V2055 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:02 UTC)

(f) elemente argotice: „Renghi sau haleală" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 148), „Hei, gaşcă! Vino-ncoa!" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 150); „ard gazu'!", „ţine-ţi fleanca!", „nu te mai zgâi de pomană la ecranu' meu", „pen' că n-am chef s-o lălăi cu blegovanii ăştia", „babacu' e terminat, dar absolut terminat că i-a bulit careva robotu'", „ce naşpa!" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, pp. 126-127);

(g) structuri comunicative specifice altor coduri – de exemplu, folosind elementele sistemului binar: „1101011! gemu Cosmos" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 124);

(h) ipostaza particulară a unui „eu" literar: *eu – Eric – Stephen Hawking*, în condiţiile explicitării din al doilea volum: „*Stephen Hawking (pseudonim „Eric")*, profesor lucasian de matematică, Universitatea Cambridge, Marea Britanie" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 7);

(i) adjective care reflectă atitudinea unui personaj faţă de un anumit aspect al realităţii prezentate: „Asta este fizica, George, *captivanta, măreaţa* şi *fascinanta* fizică." (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 28); „Uau! Asta e o fizică *tare specială*! spuse Emmett, impresionat." (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 164), „Un *nou* tip de fizică!" (*George şi Big Bangul*, p. 292) etc.;

(j) interjecţii reflectând stări, atitudini ale personajelor: „uau!" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 16; *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 154), „Aiiiiiii" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 89; *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 157), „Uraa!" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 15), „ssssst!" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 64), „Au! Au!" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 90); „Ăăă..." (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 154) sau manifestări ale unor caracteristici de ordin tehnic: „PFIIuuuuu... PFIIuuuuu... PFIIuuuuu..." (*George şi Big Bangul*, p. 262);

(k) elemente anaforice/ cataforice, valorificate în cadrul unei anumite componente a textului – „Reeper le arătă o fiolă transparentă cu lichid. Am găsit *chestia asta*, adăugă el. Elixirul vieţii." (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 265) – sau cu trimitere către subiectul volumului anterior (aici, *George şi cheia secretă a Universului*): „Luând-o pe urmele [...] *Această* întâlnire întâmplătoare cu Eric şi familia lui îi schimbase lui George viaţa pentru totdeauna." (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 27);

(l) organizare (a volumelor) subsumată lucrărilor ştiinţifice: „Cuprinsul secţiunilor pe teme specifice: Această carte conţine multe date ştiinţifice dispersate, dar şi o serie de secţiuni separate, cu subiecte şi informaţii pe teme specifice. Unii cititori doresc, poate, să consulte în

BDD-V2055 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:02 UTC)

special aceste pagini." (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 301; vezi şi *George şi Big Bangul*, p. 8);

acestor mărci li se adaugă unele de ordin formal – desene asociate firului epic (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 97, 185, 209; *George şi Big Bangul*, p. 21), cuvinte scrise cu majuscule: „DECONTAMINARE" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 210), „ENTER" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 82), „EGOISTT" (*George şi Big Bangul*, p. 128), „ATLAS" (*George şi Big Bangul*, p. 181) etc. – cu rol în sublinierea unora dintre coordonatele discursului ficţional.

Într-un demers similar, sunt reperabile, în discursul nonficţional, următoarele mărci lingvistice subsumate, pe de o parte, în volumele analizate, comunicării de tip ştiinţific şi, pe de altă parte, relaţionării cu cititorii-copii ai romanelor(-ficţiune) avute în vedere:

(a) nume de personalităţi din domeniul ştiinţei, actualizate în paginile „teoretice": Einstein (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 97; *George şi Big Bangul*, p. 150), dr. Frank Drake (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 80), Isaac Newton (*George şi Big Bangul*, p. 39); în prezentarea de la începutul volumului *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 7: „Cele mai recente teorii ştiinţifice" – „câteva eseuri ştiinţifice extraordinare [...] scrise de următoarele personalităţi eminente din lumea ştiinţifică: [...] Stephen Hawking (pseudonim „Eric"), profesor lucasian de matematică, Universitatea Cambridge, Marea Britanie; [...] Geoff Marcy, profesor de astronomie, Universitatea Berkeley, California, SUA; câştigător al Premiului Shaw pentru astronomie" etc.; la începutul volumului *George şi Big Bangul*, p. 7: „Cele mai recente teorii ştiinţifice": „dr. Michael S. Turner, Universitatea din Chicago, SUA", „dr. Kip S. Thorne, California Institute of Technology, SUA" etc.; la începutul volumului *George and the Unbreakable Code*: „Professor Peter W. McOwan, Queen Mary University od London; [...] dr. Toby Blench, Research Chemist" etc.;

(b) nume de personalităţi din domeniul ştiinţei, actualizate în discursul nonficţional „în ramă" – în citările din cartea scrisă de unul dintre personajele literare, Eric: cartea „Găurile negre" [„Cartea mea cea complicată simplificată pentru Annie şi George" – *George şi cheia secretă a Universului*, p. 224]: Einstein, Karl Schwarzschild (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 223), respectiv dintr-o altă carte scrisă de Eric şi de prietenii săi: „Ghidul Universului" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, pp. 46-51);

(c) termeni decodabili de către cititorii-copii ai textelor de popularizare a ştiinţei (vezi *supra*, discursul ştiinţific de popularizare), prezentaţi în structuri simple: „Pe timp de zi, pe cer nu se vede decât o singură stea. E steaua cea mai apropiată de noi, steaua cea mai importantă pentru

BDD-V2055 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:02 UTC)

viaţa noastră, căreia i-am dat un nume deosebit: Soarele" („Cerul noaptea", *George şi cheia secretă a Universului*, p. 13); „Înainte de naşterea stelelor, în spaţiu există doar molecule dintre cele mai simple. Cea mai frecventă este molecula de hidrogen, care se găseşte în norii uriaşi de gaz din spaţiul extraterestru în care iau naştere stelele. Ea este alcătuită din doi atomi de hidrogen legaţi între ei." („Materia", *George şi cheia secretă a Universului*, p. 53); „Particulele de materie întunecată sunt timide, dar îşi pot lăsa din când în când amprenta într-un detector de particule extrem de sensibil." („Partea întunecată a Universului", *George şi Big Bangul*, p. 178);

(d) sintagme exclamative, mărci ale implicării autorului textului şi ale empatizării cu cititorul: „Mamă, se spectaculos ar fi!" („Partea întunecată a Universului", *George şi Big Bangul*, p. 178);

(e) structuri reflectând sinonimia *in praesentia*, ca modalitate de explicare, în metalimbaj, a unora dintre termenii de specialitate: „Un satelit este un obiect care *orbitează* – sau *se roteşte* – în jurul unui alt obiect, ca Luna sau ca Pământul. Totuşi, *tindem să folosim cuvântul «satelit» în primul rând pentru a desemna obiecte construite de mâna omului – obiecte trimise în spaţiu pe o rachetă, cu anumite sarcini*" („Sateliţi în spaţiu", *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 217); „Cunoscută sub numele de *navigaţie prin satelit – sau satnav –* ..." („Sateliţi în spaţiu", *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 217); „funcţia de undă *colapsează* (*se restrânge*)" („Lumea cuantică", *George şi Big Bangul*, p. 245);

(f) termeni/ sintagme care introduc diferite comparaţii/ similarităţi, facilitând decodarea mesajului ştiinţific de către cititorul-copil: „Acestea *ar semăna cu* acelea de pe Pământ..." („Marte", *George şi cheia secretă a Universului*, p. 185); „Alfa Centauri A este o stea galbenă şi *foarte asemănătoare cu* Soarele nostru, dar mai puţin strălucitoare şi puţin mai masivă." („Alfa Centauri", *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 247); „*Seamănă cu* o gigantică pistă electromagnetică de curse!" („Marele accelerator de hadroni (MAH)", *George şi Big Bangul*, p. 184), „Chimia este o ştiinţă care se ocupă cu precădere cu construirea a diverse lucruri pornind de la atomi, *într-un fel de* «Lego cu atomi»." („Partea întunecată a Universului", *George şi Big Bangul*, p. 175);

(g) termeni/ sintagme care introduc explicaţii: „Cele mai multe dintre tehnicile utilizate [...] sunt indirecte, *ceea ce înseamnă că* nu le putem vedea direct, ci observăm doar efectele existenţei lor." („Exoplanetele", *George şi cheia secretă a Universului*, p. 164); „Alfa Centauri A şi Alfa Centauri B sunt stele binare. *Aceasta înseamnă că*, dacă ai sta pe o planetă care se roteşte în jurul uneia dintre ele, ai vedea câteodată doi sori pe cer!" („Alfa Centauri",

BDD-V2055 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:02 UTC)

George în căutare de comori prin Cosmos, p. 247); „restul, *adică* peste 99% din datele obţinute...” („Marele accelerator de hadroni (MAH)”, *George şi Big Bangul*, p. 185); „*O precizare*: doar unul din zece atomi...” („Partea întunecată a Universului”, *George şi Big Bangul*, p. 176);

(h) termeni/ sintagme care introduc exemplificări: „Unele, *cum ar fi* cometa Halley, sunt prinse...”; „Cometa Hyakutake, *de exemplu*, va mai călători...” („Cometele”, *George şi cheia secretă a Universului*, p. 102); „...pot fi descrise drept numere, *ca de pildă* numărul de ore al unei zile...” („Despre cât de surprinzător de utilă e matematica pentru a înţelege Universul”, *George şi Big Bangul*, p. 208); „evenimente mondiale majore – *ca, de exemplu,* înmormântarea preşedintelui american John F. Kennedy” („Sateliţi în spaţiu”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 218);

(i) sintagme care ordonează informaţiile, facilitând decodarea lor de către cititor, în spiritul logicii autorului lor: „partea întâi, partea a doua, partea a treia, partea a patra, partea a cincea” (cartea „Găurile negre”, *George şi cheia secretă a Universului*, p. 226); interogaţii cu rol în prefigurarea conţinutului ştiinţific al cărţii „Ghidul Universului” scrise de personajul literar, pentru copii: „Unde şi cum a început viaţa, aşa cum o cunoaştem noi? A început pe Pământ? Sau se poate să fi venit de pe Marte?” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 170);

(j) persoana a doua singular [+ vocativ], într-o formă de adresare directă către cititor: „Toate acestea sunt chestiuni pe care cercetătorii viitorului – de ce nu chiar *tu, cititorule*? – vor trebui să le exploreze şi să le înţeleagă.” („Partea întunecată a Universului”, *George şi Big Bangul*, p. 180);

(k) persoana a treia şi persoana întâi plural, într-o translare spre comunicarea cotidiană, subsumată aici nonficţionalului, dar asociabilă ficţionalului, ca proiecţie a viitorului: „În viitor, este posibil ca nişte «turişti spaţiali» să efectueze zboruri scurte, suborbitale. Şi, cine ştie, poate într-o bună zi vom avea şansa să ne petrecem vacanţa pe Lună!” („Zborul spaţial cu echipaj uman”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 139);

(l) persoana întâi plural valorificată ca formă de implicare a cititorului în „formularea/ explicarea” informaţiilor de ordin teoretic: „sistemul *nostru* numeric normal funcţionează în baza 10.” („Codul binar”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 126), „experimentul *nostru*”, „s-ar putea ca în câteva zeci de ani să reuş*im* să detectăm o emisie slabă” („Contactul cu extratereştrii”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 107), „*ne* dă indicaţii cu privire la...” („Cometele”, *George şi cheia secretă a Universului*, p. 102), „Lumea *noastră* de zi cu zi” („Lumina şi modul ei de deplasare prin spaţiu”, *George în căutare de comori prin*

BDD-V2055 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:02 UTC)

Cosmos, p. 32), „deşi viteza este foarte mare, lumina Soarelui tot are nevoie de opt minute pentru a ajunge la *noi*.” („Lumina şi modul ei de deplasare prin spaţiu”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 32), „Grupul *nostru* Local de Galaxii” („Andromeda”, *George şi Big Bangul*, p. 155);

(m) sintagme reflectând invocarea opiniei cercetătorilor în domeniu: „*oamenii de ştiinţă* cred că...” („Materia”, *George şi cheia secretă a Universului*, p. 52), „*astronomii* au descoperit...” („55 Cancri”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 254), „*savanţii* au studiat foarte intens teoria M...” („Teoria M – 11 dimensiuni”, *George şi Big Bangul*, p. 286) – vezi, în acest sens, şi tendinţa cititorilor-copii de a se raporta la o „autoritate”;

ca exemple de „formalizare” a conţinutului mesajului ştiinţific, pot fi amintite aici şi formulele de tipul: „$E = mc^2$, unde *E* reprezintă energia, *m* – masa, iar *c* – viteza luminii” (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 97; *George şi Big Bangul*, p. 178); „$N = N^* \times f_p \times n_e \times f_l \times f_i \times f_c \times L$” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 80); o serie de diagrame (*George şi Big Bangul*, pp. 170-171), grafice (*George şi Big Bangul*, p. 187) etc. şi fotografii însoţite de explicaţii: „Galaxie spiralată – imagine interferometrică” (*George în căutare de comori prin Cosmos*); „Marte. Portocaliul din mijloc reprezintă o furtună de praf răspândită pe o foarte largă arie, iar petele bleu şi albicioase vizibile sus şi în stânga sunt nori compuşi din ace de gheaţă.” (*George şi cheia secretă a Universului*); „Punctuleţul roşu palid (o imagine în infraroşu) arată una dintre cele mai vechi galaxii observate vreodată în Universul nostru.” (*George şi Big Bangul*) etc.

În ideea raportării – necesare – a unora dintre elementele discursului ficţional la elemente ale discursului nonficţional (Barwich, 2013), pot fi invocate, în contextul analizei de faţă, şi mărci (reperabile, în volumele vizate, în ambele tipuri de texte) precum:

(a) substantive proprii din domeniul ştiinţei – valorificate deopotrivă în discursul ficţional: Pământ, Soare, Lună (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 34), Univers (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 42, 43, 44 etc.; *George şi Big Bangul*, p. 23), Sistemul Solar, Jupiter, Saturn, Neptun, Uranus, Marte, Venus (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 106), Sistemul Solar, Mercur, Saturn, Neptun, Pământ (*George şi Big Bangul*, p. 22) etc., respectiv în cel ştiinţific (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 35; *George şi cheia secretă a Universului*, p. 108-109) etc.; folosirea unui substantiv propriu în discursul ficţional (Saturn – *George şi cheia secretă a Universului*, p. 110-111; Venus – *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 23; Big Bangul – *George şi Big Bangul*, p. 88) este dublată de actualizarea lui în discursul nonficţional de prezentare ştiinţifică a elementului numit: „Saturn”, *George şi cheia*

BDD-V2055 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:02 UTC)

secretă a Universului, p. 112; „Venus", *George în căutare de comori prin Cosmos*, pp. 24-25; „Big Bangul – o prelegere ştiinţifică", *George şi Big Bangul*, pp. 90-95 etc.; vezi şi indicarea, în firul epic, în calitate de reper spaţial, a Andromedei (*George şi Big Bangul*, p. 154), urmată de prezentarea ştiinţifică „Andromeda" (*George şi Big Bangul*, pp. 155-156);

(b) abrevieri consacrate: „NASA (National Aeronautics and Space Administration)" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, pp. 136-137; *George şi Big Bangul*, p. 60); „unităţi astronomice (UA)" („55 Cancri", *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 254), „sistem de poziţionare globală (GPS)" („Sateliţi în spaţiu", *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 217); „Marele accelerator de hadroni (MAH)" („Marele accelerator de hadroni (MAH)", *George şi Big Bangul*, p. 184);

(c) numerale de diferite tipuri (ordinale, cardinale, fracţionare, adverbiale etc.), în exprimare cifrică sau literală, utilizate atât în discursul ficţional – „capitolul douăzeci şi şapte" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 236), „partea a doua" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 226), „ajunse pe Forest Way numărul 42" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 238), „Etapa T minus şapte minute şi treizeci de secunde" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 9), „1961" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 80), „Încet, fata rostea: *Cinci, patru, trei, doi, UNU!*" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 266); „opt comutatoare" (*George şi Big Bangul*, p. 167), „2400 de kilometri diametru" (*George şi Big Bangul*, p. 239), „ceasul ajunse să arate 19:30" (*George şi Big Bangul*, p. 261) –, cât şi în cel nonficţional: „Distanţa medie de la Soare: 149,6 milioane de kilometri. 70,8% din suprafaţa Pământului [...]" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 282); „se deplasează cu viteza luminii (299 792,5 km/s)" (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 65); „Detectorul are 21 de metri lungime, 13 metri lăţime, 10 metri înălţime şi cântăreşte 5600 de tone." (*George şi Big Bangul*, p. 186);

(d) termeni de specialitate utilizaţi în discursul ficţional, dublaţi, de cele mai multe ori, prin explicaţii, în discursul nonficţional, aici ştiinţific: de exemplu, folosirea termenului „particule" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 48), în asociere cu textul de explicare a fenomenului ştiinţific: „Particulele" (*George şi cheia secretă a Universului*, p. 49).

După cum am subliniat *supra*, analiza este una selectivă, de aici şi inventarul limitat de mărci lingvistice (cu implicaţii pragmatice, în sfera raportului locutor – interlocutor, autor – text – cititor etc.) reperabile în volumele analizate. Demersul investigativ rămâne, aşadar, deschis, cu atât mai mult în contextul unui corpus atât de generos, aşa cum este cel constituit din volumele lui Lucy&Stephen Hawking.

BDD-V2055 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:02 UTC)

Concluzii

Arhitectura specială a volumelor lui Lucy&Stephen Hawking (traduse în română: *George şi cheia secretă a Universului* / *George's Secret Key to the Universe*, *George în căutare de comori prin Cosmos* / *George's Cosmic Treasure Hunt*, *George şi Big Bangul* / *George and the Big Bangs*; pentru extindere, vezi şi *George and the Unbreakable Code*) a reprezentat principala premisă a studiului propus, într-o analiză „altfel" – din perspectiva caracteristicilor codului/ codurilor valorificat(e) – a translării originale, repetate, dinspre discursul ficţional către cel nonficţional şi invers.

Lucrarea de faţă reflectă, de altfel, doar o parte dintre mărcile lingvistice, preponderent lexicale şi gramaticale (termeni/ sintagme de diferite tipuri, coduri valorificate, elemente morfologice, coordonate de ordin sintactic etc. – fără o diferenţiere a acestora pe categorii), cu implicaţii pragmatice, ale „jocului" autorilor: un „joc" respectând atât „regulile" ficţionalului, cât şi pe cele ale nonficţionalului (aici, în ipostaza discursului ştiinţific de popularizare), toate subsumate ideii de îmbinare/ alternare a genurilor şi de adaptare a mesajului la particularităţile de receptare ale publicului-ţintă (nespecializat în sfera ştiinţei) reprezentat de cititorii-copii de diferite vârste (şi nu numai).

BIBLIOGRAFIE:

Barwich, A.-S. (2013). *Science and Fiction: Analysing the Concept of Fiction in Scrience and its Limits*. *Journal for General Philosophy of Science*. Vol. 44, Issue 2, pp. 357-373.

Godoy, E.; Ferreira, R. B. (2014). *The communicative relevance in fictional discourse*. *Linguagem em (Dis)curso – LemD*, Tubarão, SC, v. 14, n. 3, pp. 545-556.

Grize, J.-B. (1992). *Sur la nature du discours d'information scientifique*. *ASTER*. No 14, pp. 41-52.

Herriman, J. (2014). *Metadiscourse in English and Swedish Non-fiction Texts and their Translations*. *Nordic Journal of English Studies*, 13(1), pp. 1-32.

Jacobi, D. (1985). *Sémiotique du discours de vulgarisation scientifique*. *Semen*[Online], 2 | 1985, Online since 21 August 2007, connection on 24 November 2015. URL : http://semen.revues.org/4291.

Jacobi, D. (1987). *Textes et images de la vulgarisation scientifique*. Peter Lang.

Koten, J. (2012). *Searle's Approach to Fiction (Extending the Concept to Other Media)*. *Organon*, 19, pp. 173-178.

BDD-V2055 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:02 UTC)

Mathis, G. (1997). *Stylistique et discours scientifique*. *ASp.* 15-18, pp. 157-183.

Routley, R. (1979). *The semantical structure of fictional discourse*. *Poetics*. Volume 8, Issues 1-2, pp. 3-30.

Ryan, M.-L. (1980). *Fiction, non-factual, and the principle of minimal departure*. *Poetics*. Volume 9, Issue 4, pp. 403-422.

Ryan, M.-L. (1981). *The pragmatics of personal and impersonal fiction*. *Poetics*. Volume 10, Issue 6, pp. 517-539.

Segal, E.M.; Miller, G.; Hosenfeld, C.; Mendelsohn, A.; Russell, W.; Julian, J.; Greene, A.; Delphonse, J. (1997). *Person and tense in narrative interpretation. Discourse Processes*. Vol. 24, Issue 2-3, pp. 271-307.

Toma, C. A. (2004). *Cohésion informative dans le discours scientifique. 7es Journées internationales d'Analyse statistique des Données Textuelles*, pp. 1039-1050.

Toma, A. (2015). *L'architecture relationnelle du texte scientifique. Généralisation. Particularisation. Exemplification. Exception. Reformulation*. EME Éditions.

Vignaux, G. (1988). *Le discours acteur du monde. Énonciation, argumentation et cognition*. Ophrys.

Izvoare:

Hawking, Lucy & Stephen (2014). *George şi Big Bangul*. Ilustraţii de Garry Parsons. Traducere din engleză de Antonia Cristinoi Bursuc. Bucureşti: Humanitas Junior.

Hawking, Lucy & Stephen (2014). *George şi cheia secretă a Universului*. Ilustraţii de Garry Parsons. Traducere din engleză de Antonia Cristinoi Bursuc. Bucureşti: Humanitas Junior.

Hawking, Lucy & Stephen (2014). *George în căutare de comori prin Cosmos*. Ilustraţii de Garry Parsons. Traducere din engleză de Antonia Cristinoi Bursuc. Bucureşti: Humanitas Junior.

Hawking, Lucy & Stephen (2014). *George and the Unbreakable Code*. Illustrated by Garry Parsons. London: Random House Children's Publishers.

BDD-V2055 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:00:02 UTC)